

QUO VADIS, OLEA? (Cap on vas, olivera?)

Per FRANCESC GARCIA I FIGUERES
Dr. en Biologia i faldut

En tota cultura, des de l'inici de la humanitat, s'ha tingut una especial cura amb els vells. Aquests, plens de sabiduria i experiència, tenien un lloc privilegiat en l'estatus social de les comunitats i gairebé eren inviolables. Avui ens fan nosa, no tenen valor, no produeixen i ocupen un lloc vital que es pot aprofitar per a qualsevol altra activitat (productiva, és clar). Quan reflexionem amb aquestes paraules ens agafen esgarrifances i ens semblen cruels, però... no reflecteixen la realitat? Aquesta breu introducció, em permet fer una al·legoria personificada del que passa amb moltes plantacions d'oliveres: arbres vells malgirbats de difícil maneig i... per què no substituir-los per algun altre conreu més productiu? Això em fa recordar també la dèria que vam patir fa uns anys quan es van arrencar hectàries d'oliveres centenàries per plantar presseguers i, ara, on són aquestes plantacions tan productives de fruiters? Ara, es subvenciona l'arrancada. Aquesta avarícia desmesurada ens porta sovint al fracàs

estrepitós, la qual cosa comporta, per una banda, la destrucció d'un cultiu mil·lenari i, per l'altra, la desertització dels camps transformats. Però tranquils, ara vindran els productors de taronja amb la solució als vostres mals... fins que el preu del producte sigui poc competitiu i llavors ens deixaran la pasterada.



Olivera mil·lenària de la finca de Joan Porta a la partida de l'Arion (Ulldecona) declarada arbre monumental per la Generalitat de Catalunya ara fa uns anys.

FOTO: FRANCESC GARCIA FIGUERES

Ara us convido a fer unes reflexions: Digueu-me un conreu que pugui aguantar tant el pas del temps com l'olivera. Quin cultiu ens pot permetre d'oblidar-lo durant anys i després reemprendre'l quan ens vingui bé. Quin és el conreu més adaptat a la climatologia mediterrània. Bé, podríem continuar amb multitud de reflexions però amb aquestes ja podeu treure un candidat: l'olivera. Evidentment aquestes paraules poden despertar moltes suspicàcies i crítiques en contra, però si reflexioneu bé veureu que, malgrat tot, no està tot inventat en el cultiu de l'olivera i la producció de l'oli, el que passa és que les comoditats i la manca de ganes són en bona part els ingredients necessaris perquè aquest cultiu no millori i no pugui ser competitiu. Tampoc no es tracta de dir que l'olivera és el cultiu més rendible i que se hi han de rebutjar d'altres, tan sols caldria valorar si val la pena destruir un patrimoni natural i centenari per petits capricis passatgers.

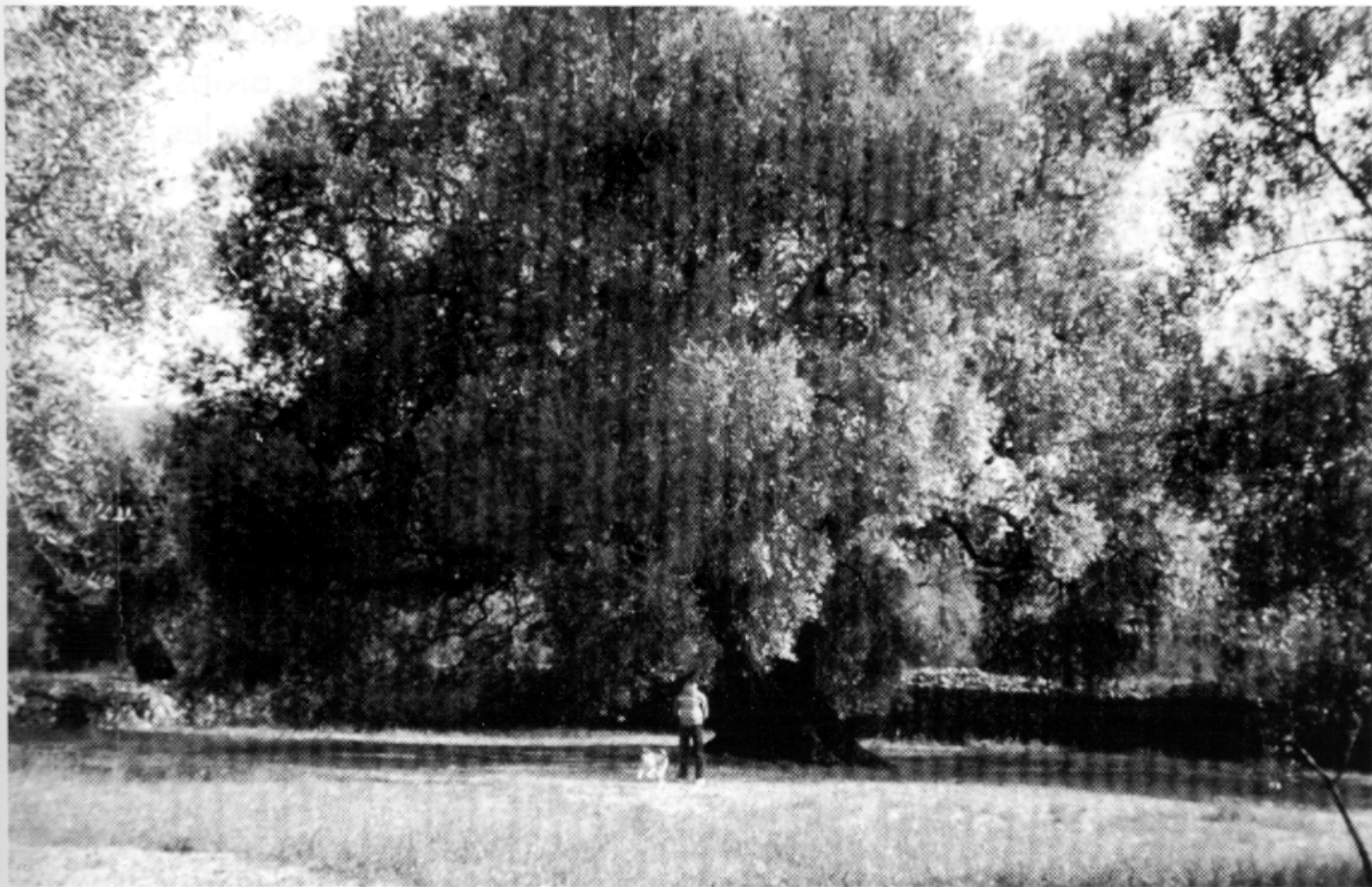
Totes aquestes reflexions serveixen, però, per introduir un tema que darrerament ha esdevingut preocupant: l'arrencada indiscriminada d'oliveres velles. Fem un repàs a la història.

Abans que l'home domestiqués l'olivera per al seu ús, ja hi era present en tota la conca mediterrània (també a Ulldecona, és clar), l'ullastre s'estenia per la franja mediterrània i a molt poca distància del mar, per això els primers tractats grecs d'olivicultura, deien que l'olivera "sempre havia de

veure el mar", cosa que van continuar fent els romans i els àrabs. Això no ens ha d'estranyar, ja que les primeres civilitzacions que van començar a cultivar l'olivera (fenicis i grecs) depenien d'una banda del mar i de l'altra de la presència de bones mates d'ullastre per establir les plantacions.

Els grecs i els romans van fer nombrosos tractats sobre el conreu de l'olivera i la producció de l'oli, des de la plantació, l'empelt, el tractament, la recol·lecció i fins i tot l'equipament que havia de tenir el propietari per aconseguir rendibilitzar la plantació i tenien una cosa ben clara: era un ésser viu!, per la qual cosa se l'havia de tractar amb delicadesa. Encara que ens sembli estrany, ja tenien clar alguns conceptes que ara sembla que algú se'ls hagi inventat: l'oliva s'havia de collir quan acabava de pintar, no més tard, que tingués un toc amarg, no s'havia de deixar caure a terra, sinó que s'havia de fer caure abans per aconseguir el millor oli; no s'havien d'emmagatzemar excessivament, per això el molí havia d'estar adequat a la producció màxima de l'explotació i a prop d'ella. Amb més detall també havien aconsellat recollir en temps sec, sense massa fred, etc. Si aixequessin el cap i sentissin les recomanacions que es fan avui dia quedarien bocabadats i pensarien on està la innovació?

Més tard els àrabs ho van acabar d'arrodonir, amb la seva capacitat d'assimilar la cultura, van perfeccionar les tècniques del conreu i van aconseguir un bon nombre de



Impressionant olivera farga, malauradament avui desapareguda. Finca propietat de Joan Baptista Muñoz Querol.

FOTO: JOAN BAPTISTA MUÑOZ QUEROL

varietats per aconseguir una adaptació millor als terrenys cultivats.

Com podem veure l'olivera és, potser, l'arbre cultivat autòcton més antic i el que més defineix la personalitat de la cultura mediterrània. Aquesta antiguitat encara la podem gaudir ara, escampats pels nostres termes hi ha testimonis vius de totes aquestes cultures que han anat passant per la nostra terra; oliveres mil·lenàries i fins i tot bimil·lenàries, que aguanten VIVES per demostrar-nos que la cultura dels nostres avantpassats encara és viva. Són com aquells avis que ens expliquen les històries que tant ens agraden de sentir, d'aquell temps que no hem viscut físicament, però que ens els fan sentir com si hi haguéssim estat.

Estem en una zona privilegiada, no crec equivocar-me (ni de bon tros) si

afirmo que a les comarques del Montsià i el Maestrat hi ha els exemplars mil·lenaris més vells de tot Espanya, possiblement d'Europa i qui sap si uns dels més vells del món. Exemplars que s'han convertit en monuments històrics vivents i que encara no hem sabut desxifrar el seu enigma. En algunes finques mil·lenàries de Canet lo Roig i la Jana s'han descobert jaciments romans i les finques mil·lenàries d'Ulldecona? Ah! Però que algú sap que hi ha finques mil·lenàries al nostre terme? No es tracta d'un o dos arbres aïllats, es tracta de finques amb desenes d'arbres que ningú s'ha preocupat d'esbrinar que hi fan, allí.

És curiós veure com ens movem per mantenir un edifici singular, demanem protecció, restauració, hi aboquem milions per consolidar-lo... però, com

podem deixar malmetre oliveres vives que superen en escreix l'edat de la majoria dels edificis monumentals inerts? Realment ens podem considerar gent assenyada?

Cada cop que ens espolien un exemplar d'aquests gegants vivents hauríem de pensar que ens estan furtant una bona part de la nostra història, només comparable amb el més terrible dels saqueigs, una violació de la nostra cultura i, què fem? Passem de tot o ens venem per quatre duros.

Per lluitar contra aquesta espoliació, es va sol·licitar al Departament d'Agricultura Ramaderia i Pesca la catalogació d'unes oliveres situades al terme d'Ulldecona (partida de l'Arión) com arbres monumentals. Aquest pas, tot i ser important, no és ni de bon tros suficient, ja que la finca on estan ubicades i les finques veïnes disposen d'un gran nombre d'exemplars dignes de protecció.

Malgrat tot, els programes de protecció d'arbres monumentals es fan a títol individual, ja que no està previst que es puguin trobar tants exemplars junts. No obstant això, en aquest punt es podria intervenir en l'àmbit local i/o comarcal per protegir les finques com a paratge d'interès cultural, natural o patrimonial.

Però, per desgràcia la nostra idiosincràsia ens porta sovint a lamentar-nos del que passa sense buscar-hi

remei. Sempre ens enlluernem del que fan a fora i mai hem estat capaços de tenir iniciatives constructives. Cal doncs que ens conscienciem d'aquest patrimoni, que sens dubte aporta un valor molt important i, fins i tot, únic a l'extens llegat dels nostres avantpassats i cal evitar per tots els mitjans possibles que es malmeti de manera indiscriminada, irreversible i inconscient per tots aquells que per la seva ignorància i incultura l'únic que saben fer és "llenya de l'arbre caigut".



Espectacular soca d'olivera a la partida de les Pedreres (Ulldecona). Finca propietat d'Enric Canalda Lázaro. Segons paraules d'Antoni Rovira Virgili: «En el cos de l'olivera hi ha els senyals evidents del dolor».

FOTO: FRANCESC ITARTE